
Andelko Domazet
SMISAO POTIŠTENOSTI PREMA ROMANU GUARDINIJU

The meaning of depression according to Romano Guardini

UDK: 159.942.5-05:234.2

2 Guardini, R.

Pregledni znanstveni rad

Primljeno 5/2011.

205

Služba Božja 2 | 11.

Sažetak

U ovom članku analiziramo kratki spis "O smislu potištenosti" velikog teologa i filozofa Romana Guardinija. Fenomen potištenosti razotkriva temeljnu čovjekovu životnu situaciju u odnosu prema Vječnome i kako ono susreće čovjeka u njegovom konkretnom postojanju. Naš autor najprije fenomenološki opisuje stanje potištenosti, a zatim svoje razmišljanje o smislu potištenosti povezuje uz antropologiju i teologiju. Potištenost kao fenomen usko je vezan uz čovjekovo samoiskustvom: potišten čovjek osjeća težinu koja ga pritišće, čuti prazninu, dosadu, nedostatak samopouzdanja i ranjivost koja svoj uzrok ima u posebnoj čovjekovoj senzibilnosti. Zbog svega toga čovjek se u svojoj potištenosti na radikalna način suočava s pitanjem o smislu života i vlastite egzistencije. Spis pokazuje kako je čovjekova stvorenost razlog potištenosti, ali ujedno i utjeha u potištenosti. Guardinijeva razmišljanja o potištenosti potvrđuju sjevremensku vrijednost i spasonosnu aktualnost. Njegove riječi o potištenosti pružaju i danas veliku utjehu i nadu ljudima koji trpe zbog nje.

Ključne riječi: Romano Guardini, senzibilnost, utjeha, samoiskustvo, smisao potištenosti, stvorenost, vjera

UVOD

Potištenost označava osjećajno stanje koje se u psihologiji najčešće analizira i liječi pod imenom depresija. U svojem

kratkom spisu *Vom Sinn der Schwermut*¹ Guardini izričito nadilazi takvo shvaćanje, jer potištenost za njega nije isključivo psihološko-medicinski problem koji pogađa određenu skupinu ljudi koji se zatim promatraju kao 'bolesni' i potrebni su liječničke pomoći. "Potištenost je nešto odveć bolno. Ona seže preduboko u korijene naše ljudske egzistencije da bi smo je smjeli prepustiti psihijatrima. Ako se dakle ovdje pitamo o njezinu smislu, time je već rečeno da se ne radi o psihološkom ili psihijatrijskom, već o *duhovnom problemu*. Vjerujem da se radi o nečemu što je povezano s našim čovječstvom."²

206

Hanna Barbara Gerl u svojoj biografiji o Romanu Guardiniju ukazuje na činjenicu da je potištenost za njega bila ne samo intelektualni već i egzistencijalni problem zato što je tijekom svoga života često patio zbog takvoga duševnoga stanja.³ Guardini donosi također i nekoliko autobiografskih odlomaka iz spisa i bilježaka danskoga filozofa Soeren Kierkegaarda koji egzistencijalno osvjetljaju bolni fenomen potištenosti.

1. POTIŠTENOST KAO PARALIZA DJELOVANJA

Guardini najprije pokušava stanje potištenosti *fenomenološki* opisati.⁴ Pojam 'potištenost' izvodi iz njemačke riječi: 'težina-duha' (*Schwer-Mut*), koja opisuje čovjekovo raspoloženje, odnosno težinu duše koju pritišće neki teret, te ona gubi svaku volju i energiju za djelovanje. Tako opterećen čovjek nije više kadar obraniti se od duševnog stanja potištenosti. Naprotiv, duh težine proizvodi '*unutarnji okov*' koji slabi, priječi ili potiskuje svaki polet. "Unutarnji se okov iz duše spušta na sve što se inače prvotno nesmetano odvija, miče i djeluje."⁵

¹ Usp. Romano Guardini, *Vom Sinn der Schwermut*, u: *Unterscheidung des Christlichen*, vol. 3: Gestalten, Grunewald/Schoeningh, Mainz-Paderborn 1995., str. 59-94., U našem radu koristimo prijevod Stjepana Duvnjaka: *O smislu potištenosti*, koji se nalazi u časopisu *Jukić*, Sarajevo, 2006.-2007., br. 36-37., str. 105-128. Mi ćemo najprije navesti stranice njemačkoga teksta, a potom u zagradama hrvatski prijevod.

² *Vom Sinn der Schwermut*, str. 59; hrv. prijevod: str. 105. (unaprijed u zagradama)

³ Usp. Hanna-Barbara Gerl, *Romano Guardini. La vita e l'opera*, Morcelliana, Brescia 1988., str. 358-366.

⁴ Usp. o tome: Patricia Rehm, "Die Nicht-Handlung. Romano Guardinis Betrachtungen zur Schwermut", u: *Einladung ins Heilige*, Echter, Wurzburg, 2009., str. 147-157.

⁵ *Vom Sinn der Schwermut*, str. 71; (113).

Osim unutarnjeg okova, potišten čovjek osjeća veliku 'ranjivost',⁶ koja ne potječe iz nedostatka otpora izvanjskom životu ili općenito iz nedostatnosti unutarnje snage naspram životu kao takvome. Prije svega, riječ je o nutarnjem životu potištena čovjeka koji oblikuje velika *senzibilnost*. "Ova senzibilnost čini čovjeka ranjivim neumoljivošću postojanja"⁷ u kojemu on svuda vidi patnju stvorenja i bijedu postojanja. U toj patnji, međutim, nedostaje određena 'snaga otpora'. Ne može se oduprijeti patnji, jer joj je bespomoćno izručen. "Sama mu egzistencija kao takva postaje bol."⁸

Svemu tome valja pridodati i unutarnju raznolikost sklonosti. "Raznolikost ovdje znači unutarnju oprečnost i životne težnje, napetost među motivima, međusobno ometanje nagona, proturječja u stavu prema ljudima i stvarima, u zahtjevima prema svijetu i prema vlastitom životu, u mjerilima po kojima se mjeri... Ova senzibilnost čini čovjeka ranjivim neumoljivošću postojanja."⁹

Nedostatak snage otpora naspram patnji vodi zatim do 'manjka samopouzdanja'. Čovjek sebe ne smatra sposobnim ni za što. Takav manjak samopouzdanja "upravo stvara neuspjehe, čini iznutra nesigurnim, ometa i koči volju i djelovanje, čini neotpornim za vanjske prepreke."¹⁰ Navika uspoređivanja s drugim potvrđuje ga još više u njegovom niskom mišljenju o samome sebi. Međutim, koliko god to paradoksalno zvučalo, upravo takvu negativnu potvrdu traži potišteni čovjek. "U sliku potištene duše spada nagon za *mučenjem samoga sebe*."¹¹ A to može ići tako daleko da čovjek krene u samouništenje. Umjesto izgradnje i napredovanja kroz djelovanje i inicijativu, na djelu je "veliko preziranje" samoga sebe i "volja da se propadne". To htijenje djeluje sugestivno: "čovjek se doživljava bolesnim i tako sebi stvara bolest".¹²

⁶ Usp. *Isto*, str. 71; (113).

⁷ Usp. *Isto*, str. 72; (113).

⁸ *Isto*, str. 72; (114).

⁹ *Isto*, str. 71-72; (113).

¹⁰ Usp. *Isto*, str. 73; (115).

¹¹ Usp. *Isto*, str. 75; (115).

¹² Usp. *Isto*, str. 75; (115).

U ovome Guardini spoznaje *zagonetnost potištenosti*: “da se život okreće protiv sama sebe”.¹³ No, ostaje neodgovoreno pitanje zašto uopće netko sve to čini, zašto se predaje samouništenju.

Potištenost zatim ‘*tjera u osamu*’. Ta želja za skrivanjem i tišinom proizlazi iz vlastite ranjivosti. Potišteni se osjeća dobro kad je sam. On se povlači također i da “druge ne bi povrijedio”.¹⁴ No postoji još jedan detalj koji potištena čovjeka tjera u osamljenost, a to je ‘*problem načina izražavanja*’.¹⁵ Čini mu se nemogućim svoju prepunu i bogatu unutarnjost izraziti riječima koje sadržaj doživljenoga nisu u stanju prikladno opisati i prenijeti. Teško je ta unutarnja zbivanja nazvati pravim imenom. Zato takve osobe ne mogu povjerovati da će ih drugi razumjeti. “Potištenom su unutarnjost i izražajna sredstva nesumjerljiva.”¹⁶ Guardini nastavlja: “Trajni bijeg u skrivenost izražava se u cijeloj strukturi njegove egzistencije. To je egzistencija puna kulisa i maski. Uvijek se bitno krije iza nebitnoga”.¹⁷ Potišteni se u javnosti pokazuje čak kao veseo čovjek, no vlastita patnja skriva se iza te maske. Ta fasada kao i problem izražavanja (nemogućnost neposredne otvorenosti), sa svim onim što smo dosada opisali, u konačnici potištena čovjeka dovode do iskustva *metafizičke praznine*.¹⁸

U fenomenologiji stanja potištenosti naš autor donosi još jedan zanimljiv uvid: “Potištena je narav u izrazitoj mjeri osjetljiva za vrijednosti.”¹⁹ No i vrijednosti mogu biti sredstvo patnje. “S trenutkom kad se jedna vrijednost pokaže u stvarnom životu, kad je konkretni čovjek iskusi i učini, njezino djelovanje može biti višeznačno: uzdizanje i ispunjenje te istovremeno ugroženost, potresenost.”²⁰ I tada se događa da upravo vrijednost postaje ‘*najopasnije oružje*’ upereno protiv njega samoga. Guardini donosi primjer nezadovoljstva nekih umjetničkih naravi s vlastitim stvaralaštvom ili primjer unutarnje nemogućnosti promicanja pravde i kako upravo ta vrijednost strahovito pritišće neke osobe pogotovu ako nemaju nikakva izgleda na ostvarenje.

¹³ Usp. *Isto*, str. 77; (117).

¹⁴ Usp. *Isto*, str. 77-78; (118-119).

¹⁵ Usp. *Isto*, str. 80; (120).

¹⁶ *Isto*, str. 80; (120).

¹⁷ *Isto*, str. 79; (119).

¹⁸ Usp. *Isto*, str. 72; (113).

¹⁹ *Isto*, str. 76; (116).

²⁰ *Isto*, str. 76; (116).

2. POTIŠTENOST I DIMENZIJA DUBINE

Nakon što je u prvom dijelu spisa analizirao tešku i negativnu dimenziju potištenosti i njezinu nutarnju dinamiku koja vodi do patnje i razaranja, Guardini sada usmjeruje svoj pogled na potištenost kao *izražaj čežnje* za puninom vrijednosti i života, za dubinom i beskrajnom ljepotom života. "Težina o kojoj smo govorili... daje svemu djelovanju svojstveni intenzitet, posebnu dubinu."²¹ Potišteni ne traži ono što se svima pokazuje, ono što je lako spoznati i prozreti, nego metafizičko značenje, *'tamu'*, kako je Guardini naziva, koja "pripada svjetlu i oboje zajedno čine tajnu biti stvarnosti". Zbog svega toga potišten čovjek "ima itekako dubok odnos prema punini egzistencije", dublji uvid u bitak stvari i svijeta.²² Iz njegova bića izbija obilna bujica života. On poznaje bogatstvo koje život nudi čovjeku.

"To nas dovodi do vrijednosnog središta potištenosti: u svojoj zadnjoj biti ona je čežnja za ljubavlju. Za ljubavlju u svim oblicima i svim stupnjevima, od najelementarnije senzualnosti do najviše ljubavi duha. Sržna snaga potištenosti je eros, čežnja za ljubavlju i ljepotom. (...) To je čežnja za onim što Platon nazva pravim ciljem erosa, za najvišim Dobrom."²³ To je ono vječno, apsolutno, metafizičko koje se u ljubavi želi naći. U svijetu, međutim, nalazi ograničene oblike ljubavi između ljudi koji mu nisu dovoljni, budući da su oni konačni i zbog toga prolazni. Zbog te uvjetovanosti i uskoće ljubavi očajava. "Pozna patnju prolaznosti i otimanja onoga što se voli. Zna da živa ljepota postoji samo u prolaženju i da je susjed ljepoti smrt."²⁴

Iz svega toga proizlaze *dva temeljna poriva života* koja u potištenom imaju posebnu boju i stoje u bolnom proturječju jedan prema drugome: "poriv za ispunjenjem i za nestankom."²⁵ Potišten čovjek, s jedne strane, "čežne za tim da susretne Apsolutno, ali kao ljubav i ljepotu", s druge pak strane, ta čežnja je "povezana s dubokom sviješću da je to bezuspješno".²⁶ Ovdje se opet pojavljuje duboka patnja, ranjivost, jer potišteni pati

²¹ *Isto*, str. 82; (120).

²² *Usp. Isto*, str. 83; (121).

²³ *Isto*, str. 84-85; (122).

²⁴ *Isto*, str. 85; (122).

²⁵ *Usp. Isto*, str. 885; (123).

²⁶ *Usp. Isto*, str. 85-86; (123).

osobito zbog svijesti uzaludnosti, neostvarivosti njegove težnje. "U svakom slučaju potištenost je čežnja za puninom vrijednosti i života, za beskrajnom ljepotom, u dubini povezana s osjećajem prolaznosti, propusta, bespomoćnosti, s tugom, i k tomu sa žalosti i nemirom."²⁷

3. STVORENOST KAO RAZLOG POTIŠTENOSTI I UTJEHA U POTIŠTENOSTI

Na ovom mjestu naš autor završava čisto filozofsko razmišljanje i proširuje ga služeći se izričitim teološkim kategorijama.²⁸ Govor o potištenosti zadobiva odlučujući zaokret ukoliko se sada negativni vid potištenosti vidi kao pozitivna mogućnost nadilaženja vlastitih granica. Izvornost Guardinijeva pristupa fenomenu potištenosti sastoji se upravo u tome što on u njoj prepoznaje smisao i što je utemeljuje religiozno a ne metafizički, smještajući je u područje vjere.²⁹

Razumijevanje stanja potištenosti usko je povezano uz shvaćanje čovjeka. Čovjek je obilježen time da je stvorenje Božje: "čovjek nije svijet, on je više od svijeta, nije dio prirode, već u svojoj biti drugačiji od prirode. Nije val u rijeci, atom u vrtlogu, organ u velikom sustavu, već duh, osoba koja vlada sobom, samoodgovorna osoba, slika Božja, koju Bog stalno poziva i kojoj daruje slobodu u ovom svijetu."³⁰ Potištenost je stoga kao fenomen za Guardinija u dvostrukom pogledu značajna: ona ima karakter objave, dakle teološki značaj, a s druge strane, daje se iz nje iščitati antropološke izjave o čovjeku i o smislu njegove egzistencije. Ona je "znak da postoji Apsolutno",³¹ pri čemu čovjek također postaje svjestan da on sam ili svijet nisu to Apsolutno, nego samo ograničena bića. Budući da se Bog očituje čovjeku u samom čovjeku, jer se Apsolutno "beskonačno posvjedočuje u srcu", potištenost postaje mjesto iskustva Boga. Smisao potištenosti sastoji se u tome da čovjek neposredno

²⁷ Isto, str. 86; (123).

²⁸ Usp. o tome: Ingrid Reidt: "Die Geschöpflichkeit als Grund und Trost der Schwermut", u: *Einladung ins Heilige*, str. 157-162.

²⁹ Usp. S. Pauly, *Subjekt und Selbstwerdung. Das Subjektdenken Romano Guardinis, seine Rückbezüge auf Sören Kierkegaard und seine Einlösbarkeit in der Postmoderne*, Stuttgart-Berlin-Köln 2000., str. 263.

³⁰ *Von Sinn der Schwermut*, str. 91-92; (127).

³¹ Usp. Isto, str. 87; (124).

iskusi "susjedstvo s Vječnim". "Potištenost je muka rađanja Vječnoga u čovjeku". Istodobno ona znači "da nas Bog poziva da ga primimo u svoj život".³²

Sve rečeno znači da je "smisao čovjeka da bude živa granica i da uzme na sebe život granice, te da ga izdrži do kraja".³³ Međutim, kao «biće granice» potišten je čovjek u iskušenju zauzeti pogrešan stav prema stvarima, prema sebi samome i prema Apsolutnome. To dvostruko iskušenje Guardini izražava na sljedeći način: *potonuti u neposrednosti prirode i osjetila i potonuti u neposrednosti religioznoga*.³⁴

Prvo iskušenje sve uzima neposredno, a čovjek sebe vidi kao dio prirode: "i tu je veliko iskušenje da se strmoglavi, utone, zavisno od raspoloženja, u beskonačno uživanje, doživljaj, ostvarenje...". Isto tako, iskušenje može biti "umorno gubljenje volje za životom, resignacija zbog vlastite ograničenosti pred velikim silama..., htjeti se ostvariti u neposrednom stvaranju...".

Drugo iskušenje sastoji se u neposrednosti prema religioznom: Apsolutno se uzima kao nešto prema čemu čovjek stoji u neposrednom odnosu, "kao bez daljnijega dostiznu bezgraničnost, kao puninu koja se izravno upija, kao tajnu u koju se kontinuirano prodire razmišljanje, razmatranjem, osjećanjem, čežnjom; kao daljinu prema kojoj se kreće ravnim putovima...".³⁵

U oba slučaja Guardini vidu da se "zanemaruje odlučujuće: granica, stvarno ljudsko".³⁶ Tek u spoznaji i ostvarenju sebe samoga kao stvorenja Božjega čovjek postiže ispravan odnos prema stvarnosti. Njegova stvorenost, to jest da je više od prirode a ipak da nije Bog, razotkriva smisao doživljene potištenosti: "da bude živa granica..., slobodan kako od opčinjenosti lažnog, neposrednog jedinstva s Bogom tako i od neposredne prirodne samobitnosti".³⁷ Čovjek, tako utvrđuje Guardini, jednostavno ne pripada svijetu, nego stoji na njegovoj granici, u njemu a istodobno i izvan njega. Tako je iskustvo potištenosti zapravo iskustvo ljudskoga i Joseph F. Schmucker von Koch s pravom

³² Usp. *Isto*, str. 87; (124).

³³ *Isto*, str. 92; (127).

³⁴ Usp. *Isto*, str. 90-91; (126).

³⁵ Usp. *Isto*, str. 90-91; (126-127).

³⁶ Usp. *Isto*, str. 91; (127).

³⁷ Usp. *Isto*, str. 92; (127).

ukazuje na to da naš autor vidi “potištenost kao temeljni fenomen postajanjem čovjekom uopće”.³⁸

Čovjek je kao osoba najprije sebi tajna, a onda i za druge. Nositi tu tajnu, sam sebi iz nje stalno biti zadatak, nije nešto što se ‘zbiva’ po sebi, nego je stalni zahtjev na čijem se ispunjenju odlučuje sam smisao čovjekova tubitka. Taj se zadatak, istina, može doživljavati kao nesnosni teret, da se podliježe napasti da ga se ne nosi.³⁹ Najbolji način ophođenja s potištenošću i s ljudskim životom uopće, mora dakle glasiti: učiti se prihvatiti sebe u svojoj vlastitosti i učini ono najbolje od svoga života – ili kako to Guardini formulira: *Prihvati samoga sebe*. U samoprihvatanju je smještena vjernost vlastitom bitku: “Ja trebam htjeti biti to što jesam; stvarno htjeti biti ja, i samo ja”.⁴⁰

Naš autor daje i neke konkretne upute kako se ophoditi s duševnim stanjem potištenosti. Pozivajući se na S. Kierkegaarda, govori o “dobroj i zloj potištenosti”. “Dobra je ona (potištenost) koja prethodi rađanju Vječnoga... drugi oblik potištenosti, zli... sastoji se u svijesti da Vječno nije zadobilo oblik koji je trebalo zadobiti, da je čovjek zatajio i proigrao priliku.”⁴¹ Ovo zatajenje, to jest krivnja zbog propuštene prilike, može se nadići samo u religioznom činu kroz kajanje pred Bogom.

Još se jednom povezuje antropologija i teologija jer se potištenost vidi kao stalni aktivni zahtjev da se “beskonačni sadržaji prime u život, da se izraze u mišljenju i djelovanju”.⁴² Takva potištenost izlazi na vidjelo osobito u časovima “kad treba donijeti odluku i izvesti djelo, kad treba ostvariti novu fazu u živom čovjekovom postojanju, novi proboj unutarnjeg duhovnog lika.” Naime, to znači “tjeskobu života pred rađanjem nečega...”. Čovjek sebe doživljava i zna da je “sredstvo sile”, ali nosi u sebi i dvojbenost “koja spada u stvaralaštvo” i koja u potištenosti

³⁸ Usp. Joseph F. Schmucker von Koch, *Autonomie und Transzendenz. Untersuchungen zur Religionsphilosophie Romano Guardinis*, Mainz, 1985., str. 76.

³⁹ Usp. Ivan Koprek, “Humanizam u povratku Transcendenciji. Elementi humane prakse u filozofiji R. Guardinija”, u: *Korak za smisao*, FTI, Zagreb, 1992., str. 153-172., ovdje: 169.

⁴⁰ Usp. R. Guardini, *Die Annahme seiner selbst. Der Mensch erkennt nur, wer von Gott weiss*, Topos-Taschenbuch, Matthias-Grunewald-Verlag, Mainz, 1990.

⁴¹ Usp. *Von Sinn der Schwermut*, str. 88; (125)

⁴² Usp. *Isto*, str. 88; (125).

doživljava “izrazitu gorčinu”, to jest osjećaj da je bezvrijedan i da zapravo zaslužuje prezir.⁴³

Nasuprot tome, stanje potištenosti u kojemu se vlastita stvorenost i blizina prema Vječnome ne doživljava kao oslobođenje za djelovanje već kao opterećenje, potištenost postaje osnovni egzistencijalni osjećaj koji pritišće i ograničava čovjekovo djelovanje. U takvoj situaciji čini se nemoguć govor o utjehi potištenosti. Kako može teret potištenosti biti utješan, ako se čovjek pred Vječnim osjeća ponižen i bespomoćan? Postoji li za Guardinija neki spasonosni lijek protiv iskustva ‘zle potištenosti’?

“Pravo rješenje dolazi samo iz vjere”, odgovara on, iz vjere u utjelovljenoga Boga, iz vjere u Isusa Krista: “Gospodin je bio ‘žalostan do smrti’, svu težinu tereta je podnio u skladu s Očevom voljom. Tek u Kristovu križu leži rješenje nevolje potištenosti”.⁴⁴ Isus je prototip nade za potištena čovjeka. Isus je kao čovjek u svojoj upućenosti na Boga postao simbol nadilaženja zle potištenosti. Upravo u tom smislu postaje razvidno zašto čovjekova stvorenost može biti razlog potištenosti, ali i izvor utjehe: utjeha zbog blizine Vječnome. U zloj potištenosti ta blizina Vječnoga biva pogriješno shvaćena. Stoga je zadaća čovjeka u tome da se približi Bogu “u činu koji je istovremeno i odvojenost i povezanost: u čašćenju i poslušnosti”.⁴⁵ Svoju utjehu pronalazi čovjek u svijesti da je “stav granice prava stvarnost”.⁴⁶

UMJESTO ZAKLJUČKA: *Potištenost – teret ili izazov?*

Guardini pokušava govoriti o “smislu potištenosti”. No, ne bi trebalo prerano i prebrzo govoriti o ‘smislu’ potištenosti – pogotovo u nazočnosti potištena čovjeka. Njegova patnja čini mu se u prvi mah potpuno nepodnošljiva. Mnoge potištene osobe pokušale su dignuti ruku na same sebe. Guardini je u pravu kada tvrdi da stanje potištenosti treba nadvladati iz perspektive duhovnosti. Ali sve to za pojedinca predstavlja često dugotrajan proces kojemu prethodi i kojega prati duhovni rast i sazrijevanje, sposobnost introspekcija, i sl.

⁴³ Usp. *Isto*, str. 89; (125).

⁴⁴ Usp. *Isto*, str. 93; (128).

⁴⁵ Usp. *Isto*, str. 89; (127).

⁴⁶ Usp. *Isto*, str. 89; (128).

Mnogi današnji ljudi osjećaju u većoj ili manjoj mjeri stanje potištenosti. Osjećaj težine koji ih preplavi. Osjećaju da im potištenost ubija životnu hrabrost. A upravo je hrabrost ljudima najpotrebnija u mnogim životnim situacijama. Hrabrost je jakost, snaga koja potiče čovjeka da se suoči s nečim, da započne novi put, da prihvati razne životne izazove. Potištenost, međutim, blokira životne energije. Sve se vidi u tmurnim bojama, a pojedinac sebe uvjerava kako ništa ne vrijedi, kako je sve besmisleno. Potištenost je mračni životni osjećaj. To otežava ophođenje s njom. Za razliku od životnih problema koje čovjek može jasno formulirati, imenovati uzroke, lokalizirati bol, čak i pronaći neko rješenje, kod potištenosti sve izgleda drukčije. Ona je stanje utučenosti koja preplavi dušu i tijelo, a da se često ne zna njezin pravi izvor i uzrok.

Guardini je u pravu kada pokušava potištenost razlikovati od depresije. Istina, potištenost i depresija donekle se preklapaju ukoliko obje pojave upućuju na emocionalno stanje u kojemu prevladavaju neugodna čuvstva tuge i očaja, praćeno osjećajem obeshrabrenosti, bezvrijednosti, zlim slutnjama, otežanim i usporenim mišljenjem i općenito smanjenom psihofizičkom aktivnošću. Ipak, u psihijatriji depresija je prije svega bolest koja označava niz afektivnih poremećaja i poprima različite oblike i intenzitete (npr. psihotične depresije, sezonske depresije, itd.). Takvi psihički poremećaji liječe se lijekovima i raznim terapijama.

Iz motrišta našega autora potištenost je, prije svega, egzistencijalno opterećenje. Ona ispunja sve dimenzije života, utječe na osjećaj osobne vrijednosti, na ljudske odnose, na osobnu religioznost. Zbog toga ju je moguće izliječiti samo polazeći od vjere u Boga.

Guardini također snažno ističe da potištenost ne bismo trebali gledati isključivo kao negativno stanje. Potištene su osobe često veoma tankočutne. One posjeduju istančan osjećaj za nutarnja zbivanja, opažaju nutarnja previranja kako kod sebe, tako i kod drugih. Oni su zbog toga često dobri sugovornici, znaju slušati, uživjeti se u druge i čak svojim savjetima pomoći drugima. Potištene osobe često imaju veoma kreativne sposobnosti i umjetničke sklonosti. Posjeduju poseban odnos prema bojama, oblicima, glazbi. Oni su prijemčivi za ono što je dobro i lijepo. Često su i veoma religiozne.

Mnogi su sveci naginjali potištenosti. Prisjetimo se primjera svetoga Franje Asiškoga koji se čitavi život borio kako bi sačuvalao

‘veselje duha’ pred napadima potištenosti, melankolije. Njegovi životopisci pripovijedaju da je nekoliko mjeseci prije svoje smrti upao u duboku potištenost. Zamolio je da ga dovedu pred crkvicu svetoga Damjana, u blizinu sestre Klare koja ga je mogla razveseliti, obodriti. Franjo je imao osjećaj da je u životu sve pogrešno napravio, čak i da je od Boga napušten. Sve dok nije, svjestan vlastitoga siromaštva, dopustio da ga u molitvi Bog dotakne i izliječi od tog stanja. I tada je opet iz dubine njegova bića provrela životna radost koju je izrazio u Pjesmi bratu Suncu.

Stoga odlučujuće pitanje ne glasi: kako nadići potištenost?, nego: kako naučiti živjeti s njom? Kako se prema stanju potištenosti postaviti a da nas ne koči i ne učini nepokretnima?

U Svetom pismu nalazimo cijelu *teologiju potištenosti*: u tajni Getsemanija i Križa, u poslanicama svetoga Pavla susrećemo mnoga svjedočanstva o potištenosti koju je apostol iskusio; ili, epizode iz života proroka Jone, proroka Ilije, knjige o Jobu, itd., koji odgovaraju i na onu potištenost, za što na zemlji uopće ne postoji ‘rješenje’.⁴⁷

Neki se ljudi moraju pomiriti s time da ih potištenost prati kao sjena koja se od njih ne odvaja. Moraju se opetovano boriti da se ne prepuste negativnim mislima i osjećajima. Međutim, potištenost uvijek znači i priliku da se dublje i intenzivnije kuša život, da se otvorimo duhovnom rastu i ojačamo kapacitete duha. Ona osposobljuje čovjeka da iz tajne *osobnog susreta* sa sobom i s Bogom zamijeti ‘šapat laganog i blagog lahora’ (usp. 1 Kr 19, 12) u kojemu se Bog objavljuje.

THE MEANING OF DEPRESSION ACCORDING TO ROMANO GUARDINI

Summary

In this article we analyze a short writing “On the Meaning of Depression” written by the great theologian and philosopher Romano Guardini. The phenomenon of depression reveals man’s fundamental life situation in relation to the Eternal and how it encounters man in his concrete existence. Our author first describes the phenomenon of the state of depression;

⁴⁷ Usp. *Isto*, str. 93; (128).

then he relates his reflections on the meaning of depression to anthropology and theology. Depression as a phenomenon is closely connected with self-experience: a depressed man feels weight that oppresses him, perceives emptiness, boredom, lack of self-confidence and vulnerability caused by his own special sensitivity. Because of all this, man, in his depression, radically faces the question about the point of life and his own existence.

Key words: *Romano Guardini, meaning of depression, creatureliness, faith, anthropology and theology.*